

**METODOLOGIA CULEGERII FOLCLORULUI MUZICAL.
ASPECTE METODOLOGICE PRIVIND FOLCLORUL MUZICAL
DIN JUDEȚUL TULCEA**

Dr. Ghizela Suliteanu

Cunoașterea patrimoniului tradiției populare a constituit în ultimii 30 de ani o preocupare deosebit de importantă în dezvoltarea științifică, culturală și artistică a țării noastre. Ea s-a consolidat astfel ca obiect al folcloristicii, știința preocupată de studiul cîntecelor, poeziei, coregrafiei populare și prilejurilor de manifestare ale acestora; apoi ca mijloc de culturalizare preluat de diferite științe și arte preocupate de folclor; și de asemenea, ca obiect al valorificării artistice a celor mai frumoase și mai interesante realizări, reprezentative pentru viața contemporană a întregului popor român. La baza însă a tuturor acestor aspecte ale cunoașterii culturii populare spirituale, se află folcloristica prin cele trei științe componente: etnomuzicologia sau folcloristica muzicală, care are în vedere manifestările folclorice muzicale; folcloristica literară preocupată de manifestările literare, și coreologia populară pentru studiul dansurilor. Fiecare dintre aceste discipline prezintă caracteristica, de a se afla după caz, în contextul unei existențe cu caracter sincretic¹⁾, privind relația sa cu celelalte două discipline, sau doar cu una din ele.

Pe de altă parte, apartenența la știința trunchi a folcloristicii se relevă nu numai prin referirea la un același obiect virtual folclorul, ci și prin folosirea unei metodologii fundamentate pe aceleași principii. Diferențierea ne apare în momentul tratării separate a celor trei componente ale folclorului, respectiv muzica de către etnomuzicologie, limbajul verbal de către folcloristica literară, sau dansul de către coreologie. Astfel, metodologia va trebui să se adapteze specificului acestor manifestări, încît la fiecare dintre cele trei științe vom avea fundamentarea atît pe o seamă de principii și legi comune de existență, cu o metodologie de culegere și studiu aplicabilă unitar, cît și pe diferite aspecte și completări dependente de știința preocupată de natura obiectului avut în vedere. De aceea, multe dintre

1. Atribut aflat pînă în prezent în definiția folclorului sub denumirea de sincretism. Procesul folcloric prezintă însă unele particularități ce ne-au determinat să-i acordăm specificitatea de „caracter sincretic” datorită în primul rînd posibilităților de manifestare independentă a părților componente. V. Psihologia Folclorului Muzical. Contribuția psihologiei la studierea limbajului muzicii populare. Partea II-a. a) Premize privind procesul de existență a fenomenului folcloric muzical. Despre principii, legile și metodele studierii sale. Cap. II. Unele aspecte ale relației dintre elementul uman și folclorul muzical, p. 84—103, pg. 83—89. Teza de doctorat în științe psihologice, martie 1974.

datele prezente în lucrarea de față ce se va ocupa în special de aspectele metodologice privind folclorul muzical din județul Tulcea, se vor putea tot atât de bine potrivi și la o interpretare asupra folclorului în general, cuprinzând culegerea și studierea oricărei fel de manifestare a tradiției populare.

1. Despre etnomuzicologie putem spune că este ramura cea mai solicitată a folcloristicii, deoarece muzica pare să cuprindă din cele mai vechi timpuri, cea mai mare parte a manifestărilor folclorice. Ea este prezentă de la manifestările repertoriului de cîntece pentru copii, executate de către mături; respectiv cîntecele de leagăn și cîntecele divertisment, sau repertoriul copiilor, și pînă la acele cîntece prezente în unele povestiri, sau incipientele muzicale aflate în diferite strîgăte semnale. Execuția muzicală ne apare astfel nu numai în asocieri cu cuvîntul și dansul, dar și în practica ambelor sexe, de toate vîrstele, aparținînd tuturor generațiilor și colectivităților aflate în viața poporului. Datorită mijloacelor ei sonore caracteristice de exprimare, muzica populară în execuțiile ei instrumentale, a impus etnomuzicologiei o lărgire a domeniului științific și către alte discipline decît cele avute curent în vedere de către folcloristică. Aci latura interdisciplinară a folcloristicii va avea în vedere ca alături de lumea în considerație în special a psihologiei, etnologiei, sociologiei, istoriei, lingvisticii și artei, să găsim implicată muzicologia cu toate ramurile ei de studiere a sonorului muzical².

1.1. Alături de aceste atribute o importanță deosebită o prezintă caracteristica muzicii populare de a deține — datorită tocmai specificului structurii ei — o evoluție mult mai lentă decît limbajul verbal, astfel încît pentru majoritatea categoriilor folclorice ea poate prezenta un valoros punct de referire spre unele aspecte din trecutul, rămas încă necunoscut, al folclorului.

1.2. Dar nu numai atât. Se cunoaște faptul că în momentul execuției muzicale apar o seamă de particularități lingvistice mai vechi ce nu figurează nici în limbajul verbal contemporan și nici măcar în textele cîntecelor respective atunci cînd sînt doar recitate³.

Apoi însăși pentru muzicologie, studierea structurii muzicale populare ne oferă premise valoroase pentru aflarea originii limbajului muzical.

1.3. Datorită acestor căi de cercetare, am putut semnala — încă în urmă cu peste două decenii —, însemnătatea studierii folclorului și muzicii populare în special pentru complexa problemă a originii poporului român⁴. Acolo unde documentele istorice încetează, iar mărturiile arheologice rămîn mute, anume categorii străvechi ale muzicii populare contemporane, — supuse comparării cu ale altor popoare, ai căror strămoși au împărtășit parte din istoria poporului român, sau comparate cu folclorul diferitelor ramuri ale poporului român aflate în afara granițelor țării —, ne oferă serioase premise pentru relevarea unor noi aspecte din viața trecutului, ca de pildă: cîntecele funebre de zori, sau obiceiul călușarilor, sau anumite obiceiuri ale sărbătorilor de iarnă, cum ar fi colindatul copiilor, sau plugul flăcăilor.

1.4. Față de natura general umană a muzicii și de universalitatea folcloristicii — în cazul nostru a etnomuzicologiei —, muzica populară are darul de a ne mai dezvălui, alături de caracterele particulare ale colectivității deținătoare, și anumite elemente ale apartenenței acesteia la alte colectivități în cadrul unitar al poporului din care face parte. De aceea, este cu atât mai important, de a se urmări culegerea și studierea folclorului în toate colțurile lumii locuite de români, dar mai ales — pentru că ne este mai la îndemînă —, cunoașterea folcloristică a

2. Ca de pildă: strigătele de apel, strigătele muncitorilor ambulanți sau strigătele de comandă la munca forestieră.

3. De la studierea originii ei prin istoria muzicii, la studierea componentelor fizico-acustice, prin acustica muzicală.

4. Astfel am descoperit interesante elemente de limbă în boectele românilor timocenți din R.S.F. Iugoslavia, comunicate la simpozionul româno-sârb ținut la Pancevo/R.P. Voivodina, R.S.F. Iugoslavia, în lucrarea: Elementul narativ și aspectul muzical în cîntecele funebre ale românilor și sîrbilor din zona Porțile de Fier („Gerdap”, sept. 1972).

5. G. Sulișteanu: Despre posibilitatea contribuției folcloristicii muzicale la studierea formării limbii și poporului român. București, 1955, Articol pentru revista „Contemporanul”.

celor mai reprezentative localități din țară aflate în fiecare județ sau interzonă folclorică⁵.

Toate aceste fenomene însă, se cer culese și studiate cu probitate științifică și cu o metodologie adecvată, încît rezultatele obținute să fie cu adevărat folositoare tuturor acelor interesați în prezent și pe viitor, de cunoașterea folclorului românesc.

2. Metodologia culegerii, ca și aceea a studierii, trebuie să reprezinte un veritabil instrument de lucru. La baza acesteia se situează o bună informare privind realitățile istorico-social-economice și folcloristice ale evoluției vieții colectivității cercetate. Dintre acestea — deficitară pentru o bună parte din țară —, se află tocmai cunoașterea folcloristică.

2.1. În această privință însă, putem afirma că județul Tulcea, deține o situație favorabilă prin cele 1500 piese folclorice înregistrate din 42 de localități, între anii 1931 și 1970 pe fonograf, (551 exemple), și apoi pe magnetofon (938 exemple) aflate în Arhiva Națională a Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice din București. Găsim aci într-adevăr un material inestimabil prin frumusețea și valoarea lui documentară, dar aceasta nu este îndeajuns pentru a putea singur servi unei studieri exhaustive privind specificitatea existenței folclorului muzical tulcean. Lipsesc unele categorii folclorice, ca de pildă repertoriul cîntecelor pentru copii cu cele două subcategorii ale sale: cîntece de leagăn și cîntece divertisment⁶. De asemenea bogatul repertoriu al copiilor este reprezentat pînă în acea dată doar printr-un singur joc înregistrat pe fonograf!

Apoi găsim proporția necorespunzătoare a culegerilor în raport cu numărul relativ mare al localităților vizate, dintre care însă nici una nu reprezintă o culegere complexă care să cuprindă absolut toate categoriile folclorice existente. Contrar, multe localități sînt reprezentate doar cu 10-20 de piese, în timp ce prea puține însumează între 30 și 150 piese.

Se mai poate observa că multe culegeri au avut loc ocazional la București, fapt ce explică aspectul lor sporadic și incomplet. De asemenea, cîntecele obiceiurilor printre care și frumusețele și interesantele colinde caracteristice prin execuția în grup, apar înregistrate individual, ceea ce le știrbește mare parte din valoarea științifică. La acestea mai adăugăm și faptul că în acest material nu figurează folclorul unor naționalități conlocuitoare, ca de pildă, turcii și tătarii. Și în sfîrșit, insuficienta documentare informativă care de obicei trebuie să însoțească materialul cules.

În schimb, dacă avem în vedere bogăția și frumusețea baladelor (dintre care putem presupune cu oarecare siguranță, că astăzi sînt dispărute de-acum în cea mai mare parte din repertoriu) și de asemenea numărul relativ mare al cîntecelor, colindelor și al muzicii dansurilor populare culese, precum și consemnarea integrală a muzicii — spre deosebire de publicațiile de folclor în care fenomenul folcloric este redat cu totul incomplet prin absența muzicii și deci a redării lui reale, ne dăm totuși seama de valoarea acestor 1500 de materiale, pentru cercetările viitoare.

2.2. Față de alte zone din țară, ai căror folclor a rămas încă prea puțin cunoscut pînă în prezent, județul Tulcea deține prin acest fond o bază importantă de studiu. Se poate chiar afirma că ceea ce mai trebuie realizat în privința culegerilor s-ar putea relativ lesne împlini cu o bună direcționare a forțelor locale, pe baza unui plan de lucru și mai ales, a unei metodologii unitare, realizate eventual în colaborare cu Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice.

2.3. Pentru etnomuzicologie românească (folcloristică), o bună cunoaștere a folclorului tulcean reprezintă o importanță deosebită prin aceea că în afară de acoperirea unui județ, acesta constituie și un veritabil eșalon de studiu și pentru alte județe ale țării, cu o problematică asemănătoare a structurii demografice și

6. În cazurile cînd acestea ar depăși granițele actualelor județe, sau cînd într-un județ se află mai multe unități folclorice distincte.

7. De altfel descoperite și analizate pentru prima dată ca entitate folclorică deosebită în anul 1968, v. comunicarea Gh. Sulișteanu: „Le rôle des chansons „pour enfants” dans le processus de formation de la perception musicale”, ținută la Congresul al 17-lea Savez Udruženja Folklorista Jugoslavije, Herceg-Nevi, Muntenegru, R.S.F. Jugoslavia.

află în plină efervescență folclorică, într-un climat de fundamentale transformări sociale, economice și culturale prin care trece întreg poporul român.

3. În continuare, deoarece socotim că rolul vital pentru reușita deplină a aplicării oricărei metode constă într-o foarte bună cunoaștere a problematicei urmărite, ținem să enumerăm o serie de probleme principale, de care viitoarele cercetări vor trebui să țină seama⁸.

a) Stabilirea tuturor categoriilor folclorice existente în trecut și în prezent în județul Tulcea.

b) Urmărirea acestora în timp prin informații cât mai complete și stabilirea pe cât posibil a diferitelor etape de evoluție.

c) Anume particularități zonale ale structurii întregii manifestări, cât și acelea ale elementelor morfologice componente.

d) Relația acestora cu folclorul întregului popor român și găsirea zonelor de referință mai apropiate.

e) Precizarea pe cât posibil a timpului dispariției unor categorii folclorice și aflarea cauzelor și a felului în care acestea au determinat pierderea totală sau doar trecerea fenomenului într-o altă categorie folclorică.

f) Precizarea funcționalității diferitelor categorii folclorice și eventuala transformare a acestora în timp.

g) Relația dintre funcționalitate și tradiție în cadrul colectivității respective⁹.

h) Diferitele forme de manifestare ale procesului de creație.

i) Afierea factorilor determinanți ai evoluției diferitelor categorii folclorice¹⁰.

j) Urmărirea pe generații a concepției populare privind folclorul.

k) Raportul dintre arhaic, vechi și nou în lumina contemporaneității.

l) Structura demografică în trecut și în prezent a colectivităților avute în studiu.

m) Relațiile sociale și folclorice dintre români și celelalte populații aflate în colectivitatea respectivă.

n) Buna cunoaștere a folclorului acestor naționalități conlocuitoare tratate sub prisma problematicei generale și speciale.

o) Ocupația de bază a locuitorilor în trecut și în prezent și în special a generațiilor tinere, pentru a afla cadrul, felul și perspectivele de viitor în care folclorul își afirmă funcționalitatea.

p) Urmărirea folclorului și în mediul urban, cercetare la locurile de muncă: uzine și fabrici, în special cu muncitorii navetiști din mediul rural.

r) Sensul și locul pe care folclorul îl deține în etapa actuală a vieții colectivității. Proporția, condițiile și caracterul (natura) față de celelalte manifestări artistice non-folclorice.

s) Influența mijloacelor mecanice de colportare a manifestărilor artistice: radio, televizorul și magnetofonul.

t) Influența intensificării proceselor de industrializare și de urbanizare asupra vieții folclorice în mediul rural.

u) Sensul și locul ocupat de activitatea artistică de amatori în cadrul colectivității rurale și a celei urbane.

v) Felul în care folclorul este inclus și înțeles în programul echipelor de amatori.

w) Aflarea situației folclorice în toate localitățile din județ.

8. Avem în vedere adoptarea problematicei generale, pe care am enunțat-o pentru prima dată în comunicarea: „Probleme de metodologie privind culegerea și studierea folclorului muzical din județul Brăila în etapa contemporană. Implicațiile social-economice ale proceselor de industrializare și de urbanizare.” Ținută la sesiunea de comunicări din cadrul festivalului „Petrea Crețu Șoicanu, la Brăila, la 23 februarie 1973.

9. G. Sulfjeanu: „Tradition et fonction dans le folklore musical contemporain” comunicare la sesiunea științifică și Festivalul Internațional de Folclor, București, 3 sept. 1969.

10. În acest sens au apărut lucrările: Gh. Ciobanu: „Inrudirea dintre ritmul dansurilor și al colindelor”, în R.S.F.I. nr. 1/1966 și Ghizela Sulfjeanu: „Determinante și caracteristici în lor populare”, în R.E.F. nr. 4/1966 și Ghizela Sulfjeanu: „Determinante și caracteristici în etapa actuală a evoluției folclorului muzical românesc”, în limba franceză, Zbornik Kongresa S.U.F.J., Dojran, Macedonia, R.F.S. Jugoslavia, sept. 1966.

x) Observația directă și consemnarea în desfășurarea reală a manifestărilor folclorice.

y) Cercetarea folclorului la colectivitățile cu ocupație pescărească.

z) Cercetarea folclorului și la alte categorii de oameni ai muncii în afara celor de pe ogoare, uzine, fabrici, ca de pildă, în mediul marinăresc și portuar.

Această întreagă problemă prezintă calitatea de a se putea diversifica la rîndul ei în diferite alte probleme privind: fiecare categorie folclorică în parte, sau felul de îmbinare a componentelor unei manifestări sincretice, sau existența unor personalități artistice, sau analizarea unui singur element morfologic, etc. Aceasta însă va depinde de interesul cercetătorului, rămînd doar ca să-și aleagă din variata metodologie a folcloristicii și a disciplinelor componente, metodele adecvate.

4. În activitatea de culegere și studiere a folclorului, deosebim trei factori principali cu rol de forță motrice, generatoare în realitate a întregii folcloristici: I) *Obiectul de urmărit*; II) *Cercetătorul* și III) *Condițiile în care se desfășoară cercetarea*. Fiecare dintre aceștia trebuie să îndeplinească la rîndul lor anumite cerințe. Astfel:

I) *Obiectul cercetării este reprezentat* fie în momentul culegerii prin folclor și practicantul său, fie în momentul studierii prin structura materialului folcloric analizat, în cadrul căruia trebuie să subînțelegem cu necesitate pe subiectul executant. De aceea în ambele cazuri trebuie să se țină seama că folclorul reprezintă o activitate umană și ca atare să se cunoască în prealabil locul pe care materialul folcloric respectiv îl ocupă în concepția de viață a executantului.

II) *Cercetătorul este cel de al doilea factor* căruia principiile metodologiei îi impun părăsirea oricăror idei preconcepute și nemotivate științifice în momentul abordării unei probleme sau aplicării unei metode. De probitatea științifică a cercetătorului depinde felul în care este consemnat și studiat materialul folcloric, dar mai ales felul în care practicantul de folclor va acționa în momentul culegerii. Trebuie evitat cu orice preț amatorismul culegătorului în sens negativ și din păcate, poate în nici o altă știință acest fenomen nu este atât de frecvent ca în folcloristică. În această privință și constituirea unor asociații de folcloriști va trebui să fie preocupată de o perfectă cunoaștere a problematicei și instruire metodologică unitară. Aceștia vor avea avantajul prin numărul și locul de muncă în special în mediul rural, de a putea cuprinde într-un timp relativ mai scurt, întreg folclorul unor colectivități și observa pe viu pe o perioadă mai mare, diferitele manifestări.

III) Cel de al treilea factor, *condițiile în care se desfășoară cercetarea*, are în vedere atmosfera psihologică necesară unei cât mai reale interpretări din partea practicantului de folclor. Aci o ambianță de încredere în cercetător, condiționată în primul rînd de conduita acestuia, va avea o importanță hotărîtoare.

Din toate aceste date se poate observa relația dialectică între *factorul uman*, reprezentat prin cercetător și practicantul de folclor, *obiectul cercetării*, reprezentat prin materialul folclor avut în vedere de către aceștia și *condițiile de cercetare* cuprinse în însăși metodologia aplicată.

5. Revenind asupra acestui ultim punct, ținem să precizăm că în prezent etnomuzicologia românească se află în posesia unei metodologii bogate, respectiv zece metode de culegere¹¹ și 8 de studiere¹², în parte vehiculate în literatura internațională, iar în parte românești inedite, cum ar fi de pildă, ca metode de culegere:

11. Metoda monografică, metoda anchetei sau chestionării, metoda biografică, metoda testelor, metoda experimentală, metoda culegerii non-mecanice și metoda psihologică, metoda experimentală, metoda culegerii non-mecanice și metoda psihologică.

12. Metoda statistică, metoda comparativă, metoda cantometrică, metoda fonotactică, metoda biologică (ultimele trei metode practicate doar în străinătate), metoda analizei morfologice, metoda de analiză și de interpretare prin procedee logico-matematice privind o modelare de ordin psihologic pe baza ciberneticii activităților umane, metoda modelării în lumina teoriei informației și a teoriei probabilității (ultimele două inițiate în lucrarea Psihologia Folclorului Muzical, op. cit. și aflate în stadiu de experimentare).

alcătuirea fișelor de frecvență aparținând etnomuzicologului Constantin Brăiloiu¹³, sau metoda testelor, metoda experimentală¹⁴, metoda psihologică și metoda reconstituirii, a căror conturare în etnomuzicologie ne aparține.

5.1. Nu a intrat în economia problematicii comunicării de față prezentarea fiecărei metode în parte și cazurile de aplicare, operații ce pot constitui subiectul unei comunicări speciale. Și de asemenea, am evitat recomandarea unor rețete de aplicare metodologică, modalitate pe care o găsim artificială prin inoperabilitatea ei în cuprinsul unei comunicări cu caracter oarecum general. Ne-am rezumat în schimb la evidențierea acelor aspecte uneori aparent tangențiale metodologiei, dar care ne-au putut releva acele probleme dovedite de strictă necesitate pentru tratarea folclorului tulcean.

5.2. La acestea, vom adăuga, oprindu-ne puțin asupra metodei chestionării indirecte, folosirea chestionarelor difuzate pentru a fi completate de alte persoane decât cercetătorul respectiv.

Cu toate că avem destule motive de a privi cu rezervă această metodă în aplicarea ei privitor la obținere a unor informații judicioase în probleme speciale cu caracter particular, ea poate fi folosită de un prim informator folcloristic cu caracter general, în vederea cunoașterii — într-un timp scurt — a vieții folclorice din localitățile unui întreg județ.

Din aplicarea experimentală în toate localitățile rurale din județul Brăila, a unui astfel de chestionar cuprinzând 55 de întrebări asupra istoricului, ocupației și vieții folclorice a unei colectivități rurale, s-a reușit să se obțină odată cu o vedere generală asupra situației folclorului pe întregul județ¹⁵ și unele prețioase indicații asupra unor materiale interesante, ce poate altfel ar fi rămas mai departe necunoscute.

În încheiere, înținem să subliniem că aplicarea oricărei metode, precum și informațiile obținute necesită ca o primă condiție științifică verificarea datelor aflate pentru prima dată la o colectivitate.

Complexitatea folclorului tulcean pe care am putut-o întrezări personal cu prilejul a două culegeri — prima realizată în anul 1953 în satul Lunca, unde am cules deopotrivă folclor românesc, aromân¹⁶ și bulgăresc și cea de a doua realizată în anul 1958, în comuna Nuntași, asupra folclorului tătarilor din ramura Nogai¹⁷ —, dacă s-a dovedit până în prezent bogată în sugerarea unor idei novatoare concretizate în studii speciale, mai deține încă foarte multe probleme și manifestări folclorice prea puțin sau deloc studiate până în prezent. Ori, culegerea sistematică și studierea folclorului în cazul nostru, din cuprinsul unui județ, capătă valoarea unei datorii patriotice, în momentul când rezultatele, asociindu-se celor deja cunoscute din restul țării, contribuie pe de o parte la aflarea elementelor specifice folclorului românesc și a celor aparținând naționalităților conlocuitoare, iar pe de altă parte la cunoașterea unor valori spirituale general umane, temeinică premiză din todeauna pentru pace și prietenia între popoare.

Methodological aspects regarding musical folklore collecting in the district of Tulcea

(Summary)

The folklore found in the district of Tulcea offers a special importance for the knowledge of Roumanian folklore as well as for the folklore of some national minorities for example the small Tatar, Turk, and Bulgarian communities. Consequently it determined the taking into consideration in the operation of collecting musical folklore, not only of the methodology of folklore and ethnomusicology but also its adaptation to the specific character of existence of the inhabitants of these regions.

The folklore of the Tulcea district constitutes also a very good pattern for study being representative also for other districts of the country, with a resembling series of problems of demographic structure and in full folklore effervescence, in a climate of fundamental social, economic and cultural transformations through which passes the whole Roumanian people.

Having in view the rich problems which have to be taken into consideration during the future researches and which comprise — among other — 25 principal problems, there has been followed the encircling of all the musical folklore manifestations and of the processes within the framework of which same evolved along the time and up to-day. In continuation there are analysed the three fundamental factors playing a role of driving force generating the whole folklore science: I. The object to be followed concerns the human factor and its musical folklore; II. The researcher on whom depends the good development of folklore activity and III. The conditions in which the research is carried on, conditions included in the applied methodology itself.

There is stressed the value of collecting methodology as a working instrument, the variety of utilized methods among which a special place must be occupied by the experimental and comparative methods, and also the necessity of systematical knowledge of all the aspects of the musical folklore in this region of ancient Roumanian living.

13. Aplicată pentru prima dată în localitatea Drăguș din jud. Făgăraș.

14. Ghizela Sulițeanu : „Metoda experimentală în etnomuzicologie”, R.E.F. nr. 5/1969, pg. 249—252.

15. Aplicată în vara anului 1972 pe un interval de 7 luni, când s-au obținut, după difuzare, 67% chestionare completate.

16. Ghizela Sulițeanu : „Citecele de colindat românești și cîntecele de joc aromâne”. Studiu de folclor comparat, achiziționat de Uniunea Compozitorilor din București : 200 pg.dact. și 30 melodii, 1954.

17. Ghizela Sulițeanu : „Introducere în culegerea și studierea folclorului muzical al tătarilor dobrogeni”, R.E.F. nr. 6/1964, pg. 545 — 576.